

Prof. dr hab. Waldemar Deluga
Uniwersytet Ostrawski
ul. Realni 5
Republika Czeska

Recenzja dorobku naukowego w ramach doktoratu wdrożeniowego pani **mgr Pauliny Długosz: Ocena oraz weryfikacja współczesnych metod przekładu kodu wizualnego obiektu sztuki oraz obiektu historycznego na język opisowy w przestrzeni edukacyjnej muzeum**, napisanego i realizowanego pod kierunkiem dr hab. Anety Pawłowskiej, prof. UŁ oraz pod opieką pani kustosz Mai Jakóbczyk.

Przedmiotem oceny doktoratu wdrożeniowego pani mgr Pauliny Długosz, doktorantki Uniwersytetu Łódzkiego jest praca badawcza dotycząca nowych standardów w komunikacjach językowych w przestrzeniach muzealnych w ramach współpracy z Muzeum Miasta Łodzi, realizowanej w latach 2018 - 2023. W skład doktoratu wchodzi bogaty zbiór artykułów publikowanych przez autorkę w ostatnich kilku latach, opis całego projektu, bibliografia przedmiotu, wzory poszczególnych ankiet oraz dokładna ich analiza. Autorka podaje informacje dotyczące swojego udziału w innych wydarzeniach muzealnych, w tym udział w konferencjach.

Praca badawcza pani Długosz prowadzona w ostatnich latach w Muzeum Miasta Łodzi doprowadziła do wprowadzenia praktycznych rozwiązań dotyczących metod edukacyjnych dla osób niepełnosprawnych w przypadku konkretnych wystaw. Jakże ważne jest przygotowanie praktyczne pracowników, kiedy jeszcze niedawno zagadnienia tego typu nie były podejmowane. To właśnie Łódzka historia sztuki jest pionierem w tym

zakresie, wybijając się jako lider w tej części Europy. Nowa muzeologia w czasach, kiedy zainteresowanie wysoką kulturą jest co raz mniejsze, a media totalnie obniżyły poziom przekazu, jest niezmiernie trudno opracować dobry program edukacyjny. Dla różnorodnej publiczności.

Jakże niezwykle ważne jest w dzisiejszym świecie przełamywać bariery, tym bardziej że jeszcze niedawno niepełnosprawni nie byli widoczni w przestrzeni publicznej. W komunistycznej Polsce kalek nie było, schowani zostali przez rodziny i społeczeństwo we własnych domach lub w ośrodkach specjalnych. Propaganda lansowała „zdrowe społeczeństwo”. Po 1989 roku nie było odpowiedniego sprzętu, czy też infrastruktury w przestrzeni miejskiej i wiejskiej. Pierwszym miastem, które wprowadziło wiele regulacji i ułatwień była Gdynia.

Przedstawiona praca doktorska składa się z opisu wybranych publikacji i charakterystyki dokonań badawczych w czasie trwania projektu oraz dokładnych opisów przeprowadzonych ankiet i ich analiz. A więc na początku omówione zostały artykuły badaczki, które stanowią podstawę analizy działań i rezultatów doktoratu wdrożeniowego.

Duża część publikacji pani Długosz dotyczy współczesnej roli muzeów w konstruowaniu i udostępnianiu wiedzy dla zwiedzających. Autorka konstatuje, że w ostatnich dekadach powstała nowa muzeologia, która równoważy zadanie związane z gromadzeniem i opieką nad zbiorami a ich udostępnianiem i edukacją. Ten ostatni człon jest niezwykle rozwijany w naszym kraju od 1989 roku. Zwykle działy oświatowe zostały rozbudowane często do dużych departamentów edukacyjnych, działających na różnych poziomach.

Przedstawione w dokumentacji artykuły dotyczą ważnych pytań o teoretyczne podstawy problemów badawczych i praktycznych realizacji w przestrzeni muzealnej. Badaczka podaje obszerną literaturę przedmiotu, w której

podejmowane są podobne zagadnienia. Dołączone są również stosowne akty prawne.

Niezwykle wielkim wyzwaniem dla doktorantki był okres pandemii. Ten nieoczekiwany wybuch spowodował, że doktorantka zdobędzie całkowicie nowe doświadczenie. Tu jakby teoretyczne rozważania spotkały się z praktycznymi eksperymentami, które mogły się udać dzięki doświadczeniu, przede wszystkim innych intuicji. Ona jest niezwykle ważna w kontaktach międzyludzkich, tak z doświadczenia wiem, kiedy spotykamy się z różnymi problemami studentów. Nie ma często wzorów ani wsparcia fachowców w przypadku nowych zjawisk występujących we współczesnym świecie. Jak podkreśla pani Długosz wiele muzeów często w sposób eksperymentalny musiało zmierzyć się z nowymi wyzwaniami. Dlatego niezwykle ważna jest publikacja badaczki pt.: *Muzeum Miasta Łodzi w czasie pandemii – nowe wyzwania dla upowszechniania łódzkiego dziedzictwa kultury*. Doktorantka analizuje nowe formy udostępniania online w czasie restrykcji z powodu pandemii. Jak zauważa autorka publikacji początkowe zainteresowanie tą formą prezentacji z biegiem miesięcy spada, a więc tradycyjne interakcje międzyludzkie są najistotniejsze w propagowaniu sztuki, kultury w przestrzeni muzealnej. Niespodziewane wyzwanie przyczyniło się do wykorzystywania nowych narzędzi i sądzę, że dadzą one w przyszłości nowe możliwości wykorzystujące najnowszą technikę multimedialną.

Dużą część dokumentacji doktoratu wdrożeniowego stanowi prezentacja niepublikowanych wyników badań cząstkowych. Są to zaprezentowane w czwartym rozdziale pilotażowe badania ankietowe (projekt „Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej. Wykluczeni/ Włączeni”).

W badaniach ankietowych brało udział wiele osób, seniorzy w przedziale wiekowym 60-92 lata czy też młodzież 11-20 lat. Wśród nich wielu deklaroowało szczególne potrzeby edukacyjne w zakresie zmysłu słuchu oraz wzroku. W wielu przypadkach uczestnicy deklarowali dysfunkcje w zakresie obu zmysłów. Jakże niezwykle trudno jest przygotować program edukacyjny dla

takich osób, którzy pochodzą z różnych grup społecznych, a do tego jeszcze w różnych przedziałach wiekowych z wieloma schorzeniami. Ankiety poddane zostały gruntownej analizie, a wyniki są interesujące dla tych którzy zechcą wprowadzić podobne modele w swoich muzeach. Na gruncie czeskim niewiele jest dokonań w tej dziedzinie dlatego publikacje badaczy ze środowiska łódzkiego są niezwykle ważne.

Ankiety i opracowania ich wyników składały się z dwóch etapów. Pierwsze ankiety były wypełniane przez uczestników zanim zaczęły się zajęcia edukacyjne, drugie już po zakończeniu ostatnich zajęć. Zatem autorka doktoratu miała okazję porównać wyniki, a przede wszystkim sprawdzić na ile skuteczne były zabiegi edukacyjne w poznaniu muzeum, sztuki, czy konkretnych wydarzeń artystycznych. Jednocześnie przeprowadzono sondaż na ile lokalne muzea są przyjazne dla osób z wadami wzroku i słuchu. A więc wyniki te powinni poznać pracownicy instytucji. Należy bardzo podkreślić, że środowisko historyków sztuki i muzealników Łodzi należy do liderów prowadzących zajęcia muzealne dla omawianej grupy, a więc ich doświadczenia będą ważne.

Z tych ankiet wynika też, że istnieje konieczność przygotowania odpowiednich instrukcji dla różnych narzędzi wspierających odbiór sztuki, również istnieją potrzeby w zakresie odbioru komunikatu językowego, czy też zrozumienie, że często spędzenie czasu w muzeum to forma rekreacji nie tylko samych zainteresowanych, ale ich członków rodziny.

Bardzo ciekawa jest ankieta z piktogramami i zapisanymi pytaniami. Szczególnie młodzież jest obeznana ze znakami, a z drugiej strony objaśnienie słowne i obraz przyzwyczajają ankietowanego do obecności różnych symboli w przestrzeni publicznej. Myślę, że też osoby, które nie mają problemów ze słuchem i wzrokiem dobrze, powinny poznawać tego typu znaki. One przecież będą obecne w przestrzeni publicznej, zatem musimy wiedzieć co oznaczają i do kogo są skierowane.

Ważny był eksperyment dotyczący edukacji z historii sztuki przy wykorzystaniu badań okulograficznych prowadzonych wspólnie z Ośrodkiem Badań Okulograficznych Uniwersytetu SWPS w Warszawie. Co ciekawe w eksperymencie uczestniczyli zarówno eksperci historii sztuki jak i amatorzy. A więc dzieło sztuki i tekst deskrypcyjny albo kontekstowy i interpretacja w zależności od ich predyspozycji są poddane analizie. Sprawdzenie percepcji uczestników, a także możliwości zapamiętania po jakimś czasie, jest świetnym materiałem do refleksji – w jaki sposób przedstawić w sposób atrakcyjny dzieło sztuki.

Niezwykle ciekawe jest wskazanie przyszłych kierunków badawczych. Doktorantka mimo wydawałoby się małego doświadczenia, jest świetnie przygotowana do pracy edukacyjnej w różnych instytucjach muzealnych, ale też może wskazać nowe ścieżki poszukiwań naukowych. Są to: analiza przygotowanych ankiet w różnych aspektach, paralelnie do tych które zostały już zastosowane. Może tego dokonać inne muzeum nie tylko w Polsce. Proponuje badaczka również kontrolowanie prac wdrożeniowych poprzez kolejne ankietowanie uczestników innych przedsięwzięć. Zatem na każdym etapie prac można modyfikować pomysły edukacyjne. Ważna jest też analiza procesów zachodzących w danej placówce muzealnej. Muzea są żywe, często po zmianie dyrektorów następuje zmiana priorytetów, wystaw stałych i programu wystaw czasowych, zatem pracownicy działów edukacyjnych muszą być mobilni by przygotować się do nowych przedsięwzięć.

Jakże ważne jest doświadczenie, ale również intuicja tych którzy zajmują się edukacją osób mających różnego rodzaju schorzenie. Włączenie ich do pełnego życia w społeczeństwie to nasz obowiązek.

Na pewno doświadczenia łódzkich badaczy powinny być szerzej prezentowane w innych ośrodkach muzealnych. Nie tylko publikacje, ale również praktyczne prezentacje tam, gdzie do tej pory nie prowadzono takich działań.

Wysoko oceniam rozprawę doktorską o charakterze wdrożeniowym pani mgr Pauliny Długosz. Autorka artykułów i niepublikowanych wyników

doświadczeń badawczych wyznacza nowe kierunki działalności edukacyjnej dla niepełnosprawnych. A więc chodzi o uproszczone opisy do wystaw jako prosty i jasny komunikat, wykorzystując prostą polszczyznę, integrację słowa i obrazu, czyli zespolenie podpisów, tablic i aplikacji tak by były one czytelne dla zwiedzającego, a także opracowanie zasad projektowania ekspozycji przy współpracy działów merytorycznych i edukacyjnych. Poznajemy też bogatą literaturę przedmiotu. Praktyczne doświadczenia autorki rozprawy doktorskiej są najważniejsze, bowiem dla tych którzy będą podejmowali się podobnych prac aneksu oraz drukowane publikacje dołączone do rozprawy są niezwykle ważne.

Praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim w dziedzinie nauk o sztuce (według polskiego prawa: art. 187 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 nr 1669) i ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20.07.2018 r. (Dz. U. 2018 nr 1668 z późn. zm), dlatego wnioskuję do Komisji UŁ ds. stopni naukowych w dyscyplinach nauki o kulturze i religii oraz nauki o sztuce o dopuszczenie mgr Pauliny Długosz do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ostrawa, 23 sierpnia 2023

